

Ключевые слова: Конституция, Президент, Кабинет Министров, органы исполнительной власти, полномочия, административная реформа.

S.N. DAVYDOVYCH. AXIOLOGICAL ASPECTS OF EXECUTIVE BODIES

The summary. In the article is considered a problem of shaping and operations of organs of executive power and their relations with the constitutional authorities of the President of Ukraine. The fundamental position is that the state on the principle of separation of legislative, executive and judicial power. Each branch of government should perform only the authority, not a substitute for one another. It is noted on the functions and structure of the same executive. Particular attention is paid to the role of President in the system of formation and regulation of the executive authorities of Ukraine.

Key words: Constitution, the President, Government and the executive authorities, powers, administrative reform.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. В.В. Вербець.

Одержано редакцією 06.03.2017 р.

УДК: 378

А.В. КОЧУБЕЙ, О.І. ЮХИМЕЦЬ

РОЛЬ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПРАВОЗНАВЦІВ ПІД ЧАС РОБОТИ У ЮРИДИЧНІЙ КЛІНІЦІ

Резюме. У статті визначено роль комунікативної компетентності у професійній підготовці майбутніх правознавців під час роботи у юридичній клініці, охарактеризовано особливості консультування відвідувачів юридичної клініки, виділено вербальні і невербальні комунікативні вміння, необхідні для проведення першої консультації.

Ключові слова: комунікативна компетентність, юридична клініка, професійна підготовка, майбутні правознавці.

Постановка проблеми. Зміни в політичному і соціально-економічному житті українського суспільства, прийняття нових законів, реформування законодавчої, судової та правоохоронної гілок влади, радикальні зміни у професійній діяльності правознавців потребують істотних змін у їхній професійній підготовці, прискорення адаптації фахівців до професійного середовища і підвищення їх конкурентоздатності. На сьогодні у правознавців виникає потреба не тільки у знаннях і вміннях вирішувати професійні завдання, але і в здатності до взаємодії з колегами, з реальними і потенційними споживачами юридичних послуг, громадськістю. Успішність у досягненні професійно значущого результату залежить від рівня розвитку комунікативної компетентності правознавця. Крім того, розвиток нової системи взаємин між державою, громадянами та організаціями передбачає більш широке використання ними різних способів комунікативної активності, а отже, питання про професійну комунікативну підготовку правознавців набуває особливої актуальності.

Як засвідчує практика, більшість випускників-правознавців мають достатній рівень професійних навичок і вмінь зі спеціальних дисциплін, однак не завжди здатні вирішувати професійні завдання в процесі професійної комунікації. Тому за останні роки в процесі підготовки майбутніх правознавців важливими стають не лише їхні теоретичні знання з галузевих дисциплін, але й практичні навички роботи. Для цього при університетах створюють юридичні клініки, криміналістичні та інші спеціалізовані навчально-наукові лабораторії, що позитивно впливає не лише на засвоєння знань та умінь з фундаментальних і галузевих дисциплін, але й розвитку комунікативної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема комунікативної компетентності було присвячено дослідженням таких вчених, як Н. Бібік, С. Бондар, Н. Волкової, С. Бондар, Ю. Ємельянова, І. Єрмакова, С. Гусарева, А. Жалінського, М. Заброцького, Н. Івакіної, В. Калініна, С. Клепко, А. Кочубей, О. Овчарук, Л. Петровської, А. Піголкіного, С. Зайцевої, О. Калити, Г. Яворської.

Так, С. Зайцева зазначає, що комунікативна компетентність – це здатність до співпраці з іншими людьми, знання психології й етики, точне сприйняття іншого [3]. Г. Яворська вважає, що комунікація у професійному спілкуванні юриста як вплив і інформація є інструментом управління поведінкою громадянина (або групи громадян) у відповідності до вимог Закону [6].

О. Калита, досліджуючи комунікативну компетентність майбутнього юриста, визначає, що це інтегральне особистісне утворення, що забезпечує ефективність здійснення комунікації в системі професійних відносин та передбачає усвідомлене розуміння цінності професійної комунікації для діяльності юриста, опанування культурою й технологіями комунікацій, вербальними, невербальними засобами для збагачення комунікацій, оновлення власного комунікативного досвіду [4].

Комунікативну компетентність майбутніх правознавців слід формувати під час вивчення всіх дисциплін, особливо під час роботи у юридичній клініці, адже зважаючи на зростаюче розмаїття правничих професій, взаємозв'язки між різними дисциплінами в академічній освіті стають дедалі важливішими. У більшості ВНЗ України, які здійснюють підготовку бакалаврів галузі знань – 08 Право створено юридичні клініки як самостійні організації або структурні підрозділи. Зазвичай, юридичну клініку формують зі студентів і викладачів вищого навчального закладу, до її роботи можуть бути залучені юристи, які займаються самостійною практикою. Консультації в клініках здійснюють у групах по 2-10 студентів під керівництвом куратора (викладача або юриста).

Мета статті – розкрити роль комунікативної компетентності у професійній підготовці майбутнього юриста під час консультування у юридичній клініці

Виклад основного матеріалу дослідження. На думку С.М. Доброхотової, «юридична клініка – не що інше, як

створюване у стінах ВНЗ професійне середовище в комплексі з усім необхідним для психологічної адаптації до нього студента і практичного навчання. Клініка забезпечує методично коректне формування початкового професійного досвіду» [1, 55]. Ю.Н. Ємельянов пише, що «ситуативну адаптованість і вільне володіння вербальними і невербальними засобами соціальної поведінки» передбачає комунікативна компетентність, яка існує у вигляді умінь і навичок [2, 36].

Є.І. Мещерякова розділяє вміння і навички комунікації майбутніх правознавців на два аспекти: загальнокультурний аспект (різноманіття синтаксичних конструкцій; використання художніх прийомів; використання різних типів мовлення; використання синонімів; відповідність мовного змісту заданій темі; композиційну оригінальність); спеціальний юридичний аспект (володіння юридичною термінологією; знання форм, засобів і методів соціальної та професійної взаємодії; ставлення до клієнта; вміння правильно розуміти бажання, очікування і вимоги людей; використання спеціальної юридичної лексики; комунікативні цілі спілкування, розуміння їх значущості) [5, 63]. Дослідниця зазначає, що студенти, які навчаються у юридичній клініці, частіше демонструють високий рівень розвитку обох аспектів комунікації, адже вони проводять консультації зі споживачами юридичних послуг.

Консультавання допомагає студентам на практиці застосовувати професійні знання та удосконалювати професійну комунікацію, дисциплінує, адже студенти відповідають за якість надання юридичних послуг. Тому для удосконалення роботи юридичних клінік необхідно правильно організувати консультавання споживачів юридичних послуг, виробляючи у студентів комунікативні вміння роботи з реальними людьми, адже від комунікативної майстерності студента-правознавця залежить розвиток взаємовідносин з відвідувачами. Клієнт, який не мав у минулому досвіду спілкування з юристами, зазвичай хвилюється перед консультацією, і ця тривога може загальмувати спілкування студента з клієнтом, а у клієнта, що мав негативний досвід спілкування з юристами у минулому, може бити сформоване неправильне уявлення про взаємини юриста з клієнтом. З часу першого контакту між студентом і відвідувачем, студент має бути лідером у процесі комунікації. Взаємовідносини з клієнтом повинні будуватися на розсуд студента і ґрунтуватися на ширості і повазі, вербальній і невербальній взаємодії. Студентові слід піклуватися про відвідувача і поважати його як особистість. Це дасть можливість клієнту поважати студента як компетентного професіонала.

Студенти-консультанти повинні володіти юридичною термінологією, мовною культурою спілкування, вмінням слухати, професійною етикою, знати психологію особистості, що на новому якісному рівні допоможе у майбутньому здійснювати професійне спілкування, долати бар'єри міжособистісного та професійного спілкування.

Аналіз положень роботи юридичної клініки засвідчив, що у навчально-науковій лабораторії загалом строюють необхідні умови для формування комунікативної компетентності, але у більшості майбутніх правознавців виникають труднощі у професійному спілкуванні з відвідувачами під час першої консультації.

Студенти зазвичай не дають відповідь на першому прийомі, але детально знайомляться з проблемою відвідувача, його документами і призначають повторну консультацію. Консультають тільки з правових питань, тобто, якщо відвідувач хоче отримати, наприклад, психологічну допомогу з питання, пов'язаного з правом, але не правового, в консультації йому буде відмовлено. Тому дуже важливо правильно організувати першу консультацію. Для цього необхідно детально розглянути особливості першого консультавання, адже саме це впливає на всю подальшу роботу.

Передусім звернемо увагу на невербальний бік спілкування. Студент повинен бути серйозний, зосереджений, слідкувати за своєю мімікою та жестами. Зустрічати клієнта необхідно стоячи, доброзичливо привітатися і лише тоді почати розмову. Насамперед, варто відрекомендуватися та назвати клініку, у якій здійснюється консультавання. Тоді запитати ім'я відвідувача. Проводжаючи клієнта до місця, де він буде сидіти, варто сказати якусь неформальну фразу, щоб встановити перший контакт з клієнтом, наприклад: «Ви легко нас знайшли?», запропонувати клієнту сісти. Необхідно попередити відвідувача про те, що консулює його студент клініки під керівництвом і контролем куратора-юриста. Студент має пояснити клієнту, що юридична клініка не консулює з питань комерційної діяльності та у кримінальних справах; рішення про надання послуг клієнту буде прийнято після закінчення першої зустрічі; консультація буде дана відвідувачу тільки під час наступної зустрічі після схвалення куратором-юристом. Також треба переконатися в тому, що клієнт зрозумів умови надання послуги і погодився з ними. Якщо клініка не може надати допомогу клієнту, тактовно, але твердо треба повідомити йому про це і порекомендувати звернутися в найближчу юридичну консультацію або компетентний орган (внутрішніх справ, нотаріату тощо). Під час розмови необхідно виявляти цікавість до розповіді клієнта, не перебивати, дати йому висловитися, занотовуючи необхідне. Проте варто і контролювати розповідь клієнта, якщо він відволікається. Для цього необхідно тактовно повернути його в русло бесіди, проявляти терпіння і такт. Для з'ясування необхідної інформації можна використовувати додаткові зустрічні та уточнюючі запитання. У кінці слід коротко переказати клієнту отриману від нього інформацію. Також необхідно чітко проінформувати клієнта про те, які документи він повинен принести і які перші кроки зробити, за необхідності призначити додаткову зустріч. Прощання з відвідувачем також має бути доброзичливим. Прощаючись, необхідно встати і провести його до дверей.

Висновки. Отже, під час проведення першої консультації у юридичній клініці студенту необхідні такі конкретні комунікативні вміння: проявити увагу до клієнта; керувати розмовою і створювати діалог; стежити за думками відвідувача і розуміти його хвилювання; чітко формулювати свої думки, повідомляючи факти, висловлюючи власну думку; тлумачити ситуацію клієнта; говорити у діловому стилі, проявляючи повагу і тактовність до відвідувача; володіти технікою аргументації.

Перспективи подальших розвідок. Вважаємо за необхідне зазначити, що для ефективного формування комунікативної компетентності майбутніх правознавців необхідно розробити методiku формування комунікативної компетентності під час роботи у юридичній клініці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Доброхотова Е.Н. Юридические клиники и деятельность pro bono / Е.Н. Доброхотова // Закон. – 2012. – № 11. – С. 55.
2. Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение / Ю.Н. Емельянов. – Л.: ЛГУ, 1985. – 120 с.

3. Зайцева С.Е. Факторы формирования профессиональной коммуникативной компетентности в структуре учебно-воспитательного процесса вузам / С.Е. Зайцева. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.sworld.com.ua/simpoz2/54.pdf. – Назва з екрану.
4. Калита О.П. Мова як раціональна дія в системі формування комунікативної компетентності юриста / О.П. Калита. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.narodnaosvita.kiev.ua>. – Назва з екрану.
5. Мещерякова Э.И. Обучение в юридической клинике и развитие коммуникативной компетентности студентов-юристов / Э.И. Мещерякова, А.И. Петрушин // Сибирский психологический журнал. – 2013. – № 49. – С. 59-64.
6. Яворська Г.Х. Професійна компетентність майбутніх дільничних інспекторів міліції: монографія / Г.Х. Яворська, Т.В. Трегубенко. – О.: Букаєв В.В. [вид.], 2012. – 140 с.

А.В. КОЧУБЕЙ, О.И. ЮХИМЕЦ. РОЛЬ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ ПРАВОВЕДОВ ПРИ РАБОТЕ В ЮРИДИЧЕСКОЙ КЛИНИКЕ

Резюме. В статье определена роль коммуникативной компетентности в профессиональной подготовке будущих правоведов при работе в юридической клинике, охарактеризованы особенности консультирования посетителей юридической клиники, выделены вербальные и невербальные коммуникативные умения необходимые для проведения первой консультации.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, юридическая клиника, профессиональная подготовка, будущие правоведы.

A.V. KOCHUBEY, O.I. YUHYMETS. THE ROLE OF COMMUNICATIVE COMPETENCE IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE LAWYERS WHEN WORKING IN A LEGAL CLINIC

The summary. The article defines the role of communicative competence in the professional training of future lawyers when working in a legal clinic, characterizes the features of counseling visitors to a legal clinic, singles out verbal and non-verbal communication skills necessary for the first consultation

Key words: communicative competence, legal clinic, professional training, future lawyers.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. Л.Р. Пелех.

Одержано редакцією 14.04.2017 р.

УДК: 373. 58: 37. 014. 5 (477)

М.В. ЯЦКОВ, Л.К. ОСАДЧА

МІСЦЕ КОЛЕДЖІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Резюме. У статті проаналізовано сучасний стан підготовки фахівців у коледжах України з метою обґрунтування місця і ролі цих навчальних закладів у системі професійної освіти України в контексті реалізації стратегічних цільових завдань розвитку освітньої сфери та імплементації Закону України «Про вищу освіту».

Ключові слова: коледж, освіта, вища освіта, підготовка фахівців, система освіти, професійна компетентність, концепція, Міжнародна стандартна класифікація освіти (МСКО).

Постановка проблеми. Науковці, практики активно обговорюють місце і роль коледжів у системі освіти України у контексті реалізації цільових завдань розвитку освітньої сфери та імплементації закону України «Про вищу освіту». Жвава суспільно-політична дискусія засвідчує актуальність та гостроту проблеми. Полеміка точиться щодо залишення коледжів і технікумів у системі вищої освіти та/або переведенням їх до системи професійної освіти. Вирішення цього складного завдання, що матиме політичні, соціальні, економічні наслідки, має ґрунтуватися на результатах багатоаспектних досліджень особливостей професійної підготовки в умовах коледжів та технікумів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Реформа освіти передбачена «Стратегією сталого розвитку «Україна-2020», яку затверджено Наказом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/15, визначає мету, вектори руху, першочергові пріоритети та індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України. Цей документ декларує прагнення щодо забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя. Осмислення трансформаційних процесів у освітній сфері відображене у дослідженнях В. Андрущенко, В. Кременя, В. Лугового, В. Огнев'юка. Вітчизняними ученими системно досліджуються теоретико-методологічне підґрунтя неперервної професійної освіти та проблеми професійної підготовки фахівців з вищою освітою (В. Астахова, Н. Ничкало, А. Сігасва, В. Семиченко, Н. Семенюк, С. Сисоєва); напрями реформування системи професійно-технічної освіти (В. Аніщенко, С. Клепко, М. Пальчук, В. Радкевич, В. Савченко, В. Скульська, І. Стариков); окремі питання підготовки фахівців, організації освітнього процесу та управління ВНЗ I-II рівня акредитації (О. Гаврилюк, Ю. Дещинський, І. Драч, Н. Когород, В. Лозовецька, В. Радченко, В. Стельмашенко, Г. Шемелюк, О. Щербак).

Мета статті. Метою публікації є спроба з'ясувати особливості освітньої діяльності коледжів для наукового обґрунтування шляхів їх подальшого розвитку у системі освіти України. Досягнення задекларованої мети сприятиме виробленню науково обґрунтованих управлінських рішень щодо подальшої ролі й місця коледжів у системі професійної освіти України.

Виклад основного матеріалу. Рівень системи освіти в Україні, яка існувала за радянських часів був досить високий, про що, зокрема, свідчать успіхи українських школярів і студентів на міжнародних олімпіадах і конкурсах, визнання системи освіти західними фахівцями.